

několika slov zdálo. Také v této práci se K. nepokusil shrnout získané poznatky v nějaké závěrečné kapitole a zcela nás překvapuje, že nevyužil příležitosti, která se mu doslova nabízela, totiž že neprovedl srovnání nálezového materiálu z Ovilavy a nedalekého Lauriaci a nevyvodil z toho patřičné závěry, které mohl konfrontovat s dějinami obou míst.

M. R. Pernička

Limes Romanus Konferenz Nitra, Bratislava 1959, str. 152.

Z klasickoarcheologické literatury, která vyšla v Československé socialistické republice v poslední době, je nejaktuálnější sborník přednášek z mezinárodní konference v Nitře o problémech římského limitu, především na našem území. Zasedání konalo se v září 1957 a přednášky s výjimkou Barkóczyho, která zatím byla publikována ve Folia archaeologica IX, 1957, vydala Slovenská akadémia vied německy, některé částečně upravené, jako je Ondrouchova, v Bratislavě 1959 ve zvláštním svazku pojmenovaném Limes Romanus Konferenz Nitra. Po krátkém úvodu, který seznamuje čtenáře s vnějším průběhem konference a s jejím programem, shrnuje vstupní přednáška J. Dekana o „stavu a úkolech limitního bádání na Slovensku“ vše podstatné, co vykonala naše archeologie na tomto poli, hlavně od zřízení zvláštní komise v roce 1938, jejíž činnost byla aktivisována a zintenzivněna z podnětu Československé akademie věd roku 1956. Autor informuje o dnešních našich znalostech Devína, Stupavy a Iže — Leányváru, kteréžto lokality byly z větší nebo menší části prozkoumány už před druhou světovou válkou. Zdůrazňuje přínos bádání po roce 1938. Naznačuje možnosti, vyplývající z nejnovějších archeologických objevů, římský objekt v Milanovcích, hromadné nálezy cihel v Starém Městě u Uherského Hradiště a v Šarovcích na Hronu, i z výkladu důležitého nápisu z alžírské Zany. Závěrem dotýká se stručně budoucích úkolů, zejména systematického výzkumu limitu, neznámých dosud římských objektů, a to v souvislosti s problematikou současného barbarského osídlení.

T. Kolník, který nyní vede v nitranském Archeologickém ústavě SAV římské výzkumy, podává ve své stati „Výkopy na římské stanici v Milanovcích v letech 1956—1957“ přehlednou a střídavou zprávu o nejvýznamnějším československém poválečném objevu v našem limitním předpolí. V článku, doprovázeném pláňky a fotografiemi, podtrhuje hlavní zjištěná fakta, negativní základy římské zděné stavby o rozměrech 21 × 30 m s ústředním nádvořím a existenci staršího objektu lehké konstrukce. Správně datuje zděnou budovu do 4. stol. n. l. (skrovně zbytky pozdně římské keramiky, chybí sigillata a mince) a podle druhotně použitého cihlového materiálu hledá v sousedství římskou stanici z 2. stol. Zda máme v milanovské římské architektuře vidět jeden z „posádkových táborů“ (praesidiaria castra), které buďoval v kvádřském zázemí císař Valentinian I., není ovšem zatím jisté. Výzkum není ještě dokončen. Už dnes však Milanovce dosvědčují existenci římského opěrného bodu v 2. a 4. stol. 50 km severně od Dunaje na důležité cestě od Kelemantie — Leányváru přes Nové Zámky údolím Nitry (po pravém břehu!) do Pováží.

Studie Fr. Křížka je věnována problému římských hranic na severopanonském limitu. V duchu svých starších prací o milníku z Biskupic a o limitu na Žitném ostrově staví se proti obvyklému mínění o hranici sledující hlavní tok Dunaje a domnívá se, že římské území nejen zahrnovalo i Velký Žitný ostrov (srov. staré hranice církevní i župní), ale sahalo ještě 15 km na sever od Dunaje, jak známe pro dobu zadunajských válek M. Aurelia. Tato hypotéza je málo přesvědčivá, i když je nesporné, že římské zájmy zasahovaly za Dunaj, vytvářejíce tak jakési druhé „neviditelné“ hranice, srov. např. správné zdůraznění slabého opevnění římských stanic ze začátku 2. stol. ve vnitrozemí, což svědčí o silném vlivu imperia v germánském zázemí. Podle mého soudu měly takové objekty, jako např. Mušov, funkci jakýchsi moderních konsulátů, tj. převážně obchodně reprezentativní, a musely počítat s dobrou vůlí okolních barbarů. Z nálezů cihel s kolkem Antoniniana v Starém Městě u Uherského Hradiště usuzuje Křížek rovněž správně, že r. 180 po Commodově míru nebyly asi vyklizeny všechny římské opěrné body za Dunajem. Dnes však

už neobstojí tvrzení, že kamenné limitní tábory byly stavěny až po r. 50 n. l., srov. Aquincum nebo Carnuntum už za Tiberia, viz E. Svoboda, Carnuntum⁹, str. 31. Přiložená mapa norickopanonského limitu je v leccěms zastaralá. Chybějí např. významné Šarovce na Hronu nebo více stanic na maďarském úseku mezi Solvou a Aquinkem. Humorně působí přehlédnutí se zakreslením Vranovské přehrady na Dyji.

Nejrozsáhlejší je studie V. Ondroucha „Historické předpoklady pro limitní výzkum v ČSSR“, str. 63—106, s výstižnějším podtitulem „Boiohaemum, Markomani a Bainochaimové“. Zasloužilý badatel a zakladatel limitní komise užil příležitosti, aby tu vyloučil své převratné názory na naši protohistorii, dosud známé tiskem jen z cyklostylovaného „Boiohaemum a královstvo Vanniovo“ (SAV, sine) a z Našej vedy 1957 a 1958. Osobitým výkladem známých zpráv u Strabona, Velleia Paterkula, Plinia Staršího, Tacita a Ptolemaia dochází k závěru, že Marbodovi Markomani přitáhli podél Dunaje na Moravu, kde bylo jádro jejich říše, tzv. Boiohaemum I, sahající později až k Dunaji. Z Moravy vypudili Boje, kteří se uchýlili do severních a severovýchodních Čech k řece Labi, kde je uvádí Ptolemaios pod jménem Baionochaimů, Boihaemum II. Středověké Boiohaemum (III) sahající až k Dunaji a zabírající hlavně nynější Čechy, vytvořili až Slované. Základním nedorozuměním Ondrouchovy interpretace je, že Strabonovu a Pliniovu zalabskou jižní Germanii, hraničící na řece Moravě s Dáky, ztotožňuje s Marbodovým Boiohaemem. Morava byla hranicí Suebů a ne Markomanů, Boiohaema. Další výklady pak tomu přizpůsobuje, např. tažení Tiberia a Sentia Saturnina r. 6 u Velleia Paterkula. Dosavadní názor lokalisující Markomany a jádro Boiohaema někam do Čech není sice zcela nezvratně prokázán, ale vyhovuje daleko nejlépe antickým zprávám jako celku, kdežto Ondrouchovy výklady jsou leckdy násilné a vidí bezpečné důkazy tam, kde tápeme v nejistotách. Ztotožnění Ptolemaiových Baimů s Boji a jejich lokalise na jižní Slovensko jsou možné jen nesprávnou interpretací Ptolemaia (Baimové západně od řeky Moravy) a nedbaním svědeckví archeologického materiálu. Mapa středodunajského limitu na str. 92 je nepřesná. Nemluví ani o tom, že není zakresleno Staré Město u Uherského Hradiště, mezi římskými body jižně od Dunaje jich dost chybí, např. důležitá Solva, jiné jsou nesprávně klasifikovány, např. Arrabona, už za Tiberia tábor, jako civilní město, nebo tábory auxilií jako stanice.

Další studie sborníku se už netýkají našeho území nebo jen zcela málo. B. Svoboda hovoří „o dožívání římské kultury v středním Podunají“ až do doby říše Velkomoravské. H. J. Eggers zdůrazňuje význam kartografie v archeologii, zejména srovnávací kartografické metody. Z archeologických faktů na mapě může „čist“ i historik i filolog, srov. první svazek Prehistorického atlasu, vydaný vzorně Eggersem, Der römische Import im freien Germanien (Hamburk 1951). Rovněž podtrhuje nutnost dokončení celkové mapy všech římských importů a nálezů v střední a severní Evropě, na níž spolupracujeme i my (Tabula imperii Romani). S. Soproni pojednává o „pozdně-římském limitu mezi Vyšehradem a Ostřihomí“ s četnými burgy (užitečné plánky a mapka!) a konečně Kaz. Majewski aforisticky naznačuje problematiku „vztahů západoslovanského území a římských provincií severně od Dunaje“ a uvádí nové polské přínosy.

Konference v Nitře a sborník přednášek později vydaný upozorňují na velkou práci, kterou vykonal Archeologický ústav SAV v posledních letech pro poznání římského limitu, práci významnou i z hlediska mezinárodního, která nyní musí být ještě urychlena vzhledem k přípravě terénních úprav v Podunají. Předností nových výzkumů je jejich plánovitost a komplexnost. Dnes je třeba systematicky hledat římské opěrné body na Dunaji i ve vnitrozemí, definitivně vyřešit otázku datování našich stanic a nespokojit se jednostranně jen s hlediskem římské říše, ale všimnout si současně k oboustrannému prospěchu i tzv. barbarské materiální kultury a vzájemných vztahů mezi imperiem a barbarikem.